

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ MAĞARA ARAŞTIRMA KULÜBÜ YAYINLARI NO: VI.

I. SPELEOLOJİ SEMPOZYUMU

11-13 MAYIS 1990
Boğaziçi Üniversitesi

Derleyen
Mustafa Aktar

Düzenleyen Kuruluşlar
Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü
Doğa Araştırmaları Derneği

KOCAİN MAĞARASININ KEŞFİ VE ARAŞTIRMA TARİHİ

Ali YAMAÇ

ÖZET

Türkiye'nin bilinen en eski kapsamlı mağara araştırması olan 1919 tarihli Giuseppe Moretti araştırması incelenmiştir. Bu çalışmanın tarihsel bağlamı, içeriği ve biçimsel özellikleri ele alınmıştır. Özellikle arkeolojik konulara ağırlık veren bu araştırmanın speleoloji araştırmaları tarihi açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır. Ayrıca Moretti tarafından arkeolojik saptamaların, 1977 yılında yapılanlarla karşılaştırılması yapılmıştır.

ABSTRACT

The archaeological visit of Giuseppe Moretti to the cave of Kocain in 1919, known as the oldest cave exploration in Turkey, is studied in detail. The historical context of the exploration is discussed as well as the content and the form of the published report. Although the primary aim of the exploration is archeology, the relevance in terms of history of speleology is emphasized. Finally, the interpretation of Moretti concerning the inscriptions inside the cave are compared to those made in 1977 by Y.Callot.

I. GİRİŞ

Kocain Mağarası Antalya'nın yaklaşık 45 km kuzeyinde, 1171 rakımlı İndağı'nda bulunmaktadır. Kretase kireçtaşı, tabakaya dik ve genellikle fosil durumda olan mağara isminden de anlaşılacağı gibi 50 dönümlük çok büyük bir boşlukta ibarettir. Kocain'in Türkiye'nin şu ana dek bilinen en büyük doğal yeraltı boşluğu olduğunu söyleyebiliriz. 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Mütarekesi'nin ardından İtalyan Hükümetinin Güney Anadolu'yu işgali dolaylı olarak Kocain'in keşfine ve araştırılmasına yol açmıştır. Bölgede 28 Mart 1919 tarihinden 1 Haziran 1921 tarihine kadar süren İtalyan işgali sırasında arkeologların sürdürdükleri araştırmalar birçok antik şehrin bulunmasını ve araştırılmasını sağlamıştı. Bu araştırmaların raporlarının yer aldığı Annuario Della Scuola Archeologica di Atene yıllıkının 1923-1924 tarihli 6-7. sayılarında bulunan, Arkeolog Giuseppe Moretti tarafından yazılmış "İndağı'nda Kocain" isimli rapor 29 Temmuz 1919 günü bu mağaranın bulunmasını ve devam eden günlerde araştırılmasını anlatmaktadır.

II. ARAŞTIRMA TARİHİ

Antalya'nın kuzeyinde, Camili köyü civarında antik şehir araştırması yapan Moretti bu bölgeye ulaştığında kendisine civarda hiçbir harabe olmadığı bildirilir. Buna karşılık Camili köyünün kuzey doğusunda bir vadi içinde tek başına yaşayan ve odunculuk yapan Ahmet Ağa gruba dağlarda bulunan ve içinde yazılar olan çok büyük bir mağaradan bahseder (Şekil 1). Bu bilgi üzerine geceyi yörede geçiren Moretti ve ekibi 30 Temmuz 1919 günü Ahmet Ağa'nın rehberliği ile Kocain'e ulaşır. Kaba bir inceleme sonucu araştırmanın uzun süreceğini anlayan Moretti aynı gün geri döner ve daha büyük bir ekiple mağarayı 5 Eylül 1919 günü tekrar ziyaret eder. Bu ikinci araştırmaya Roma Müzesinden Prof. Azeglio Berretti de katılmıştır.

Moretti'nin bu araştırma sırasında çizdiği Kocain haritası (Şekil 2) Anadolu'da çizilmiş en eski mağara haritası olma özelliğini taşımaktadır. Her ne kadar 1977 ve 1978 yıllarında Kocain'de araştırmalar yapan Speleo Club de Paris'nin çizdiği harita ile Moretti haritası arasında büyük farklar varsa da ve bu farklar Moretti'nin yaptığı yön ve ölçüm hatalarından kaynaklanıyorsa da (Şekil 3 ve 4) bu çizimde uygulanan teknik ve hassaslık takdire şayandır.

Mağarada ölçümler yapan Moretti giriş ağzının 60 m eninde ve 15 m yüksekliğinde olduğunu bulur. Galeri boyunca genişliğin 50-60 m arasında değiştiğini ve tavan yüksekliğinin 25 m civarında olduğunu ölçer. Galerinin sonunda genişlemeye başlayan salonda yapılan ölçümlerde hata oranı biraz daha artar. Bu noktalardan itibaren Moretti yüksekliği ölçemez ve sadece "çok garip boyutlarda" olduğunu yazmakta yetinir.

Galerinin güneye doğru dönen noktasından 150 m kadar ileride, tepenin arkasında bulunan büyük sütunun çapını 12-13 m olarak ölçer, aynı sütunun yüksekliği hakkında hiçbir yorum yapamaz.

Moretti raporunun Kocain'in arkeolojik yapısı ile ilgili olan kısmı ise bugüne dek yazılanlar arasında en kapsamlısıdır. Raporda mağaranın duvarlarında bulunan 29 yazıtın çizimi ve tercümesi verilmiştir (Şekil 5). Bu yazıtların çoğunda bulunan *IRENARKOS* ünvanı hakkında yorum yapar ve bu ünvanın bölgede çeşitli dönemlerde görev yapan *IRENARK*'ların mağarada sürdürülen kutsal seremonilere gönderilen temsilcilerine ait olduğunu savunarak mağaranın dinsel işlevine ışık tutar. Öte yandan aynı konu hakkında Speleo Club de Paris'in 1978 tarihli ikinci Kocain raporunda Yann Callot'nun yaptığı yorum çok değişiktir. Callot *IRENARKOS* ünvanını bir çeşit yerel koruyuculuk görevi olarak kabul etmekte ve bu noktadan hareket ile Kocain'i yakınlarda bulunan bir sitenin gözetleme ve koruma noktası olarak görmektedir. Kanımızca Kocain'in yakınlarda bulunan iki antik şehir, yani Osia ve Adriassos için böyle bir koruma noktası coğrafi açıdan hiç uygun değildir. Buna karşılık Moretti'nin iddia ettiği mağaranın dinsel işlevini destekleyecek yeterli veri mevcuttur. Bunların en belirginleri girişte yer alan sunak taşları, yine girişe yakın noktada bulunan ve hasta olan kızı için tüm aile fertleri adına iyi dileklerini sunan babanın yazıtıdır.

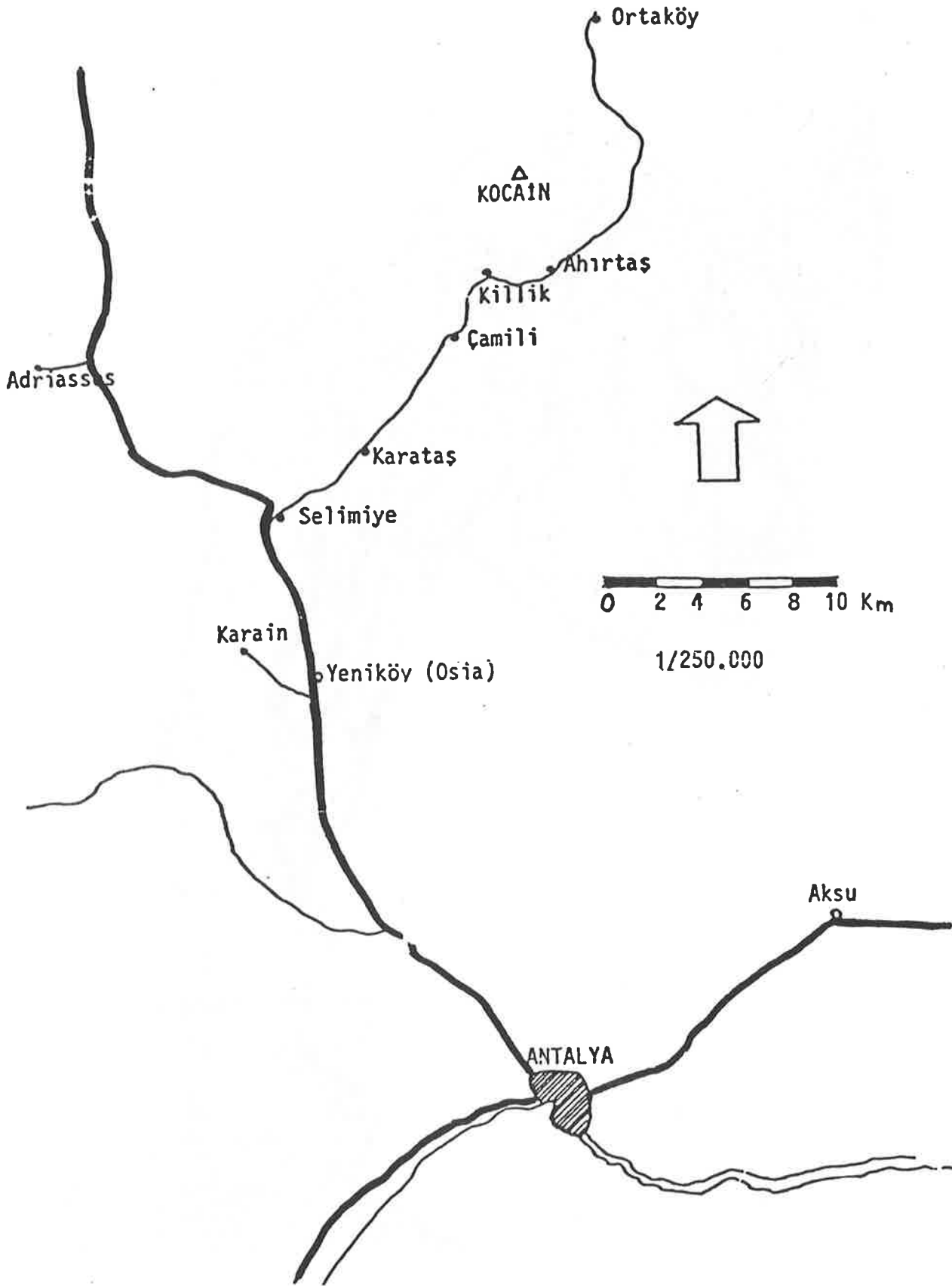
Moretti'nin raporunda belirttiği diğer bir antik yapı da sarnıçlardır (Şekil 6). Girişten yaklaşık 120 m içeride sağ duvarda yer alan bu yapı travertenlerin altında bir dolum havuzu ile 4 sarnıçtan oluşmaktadır.

Burada ancak çok kısa bir özetini verebildiğimiz, Giuseppe Moretti tarafından 70 yıl önce

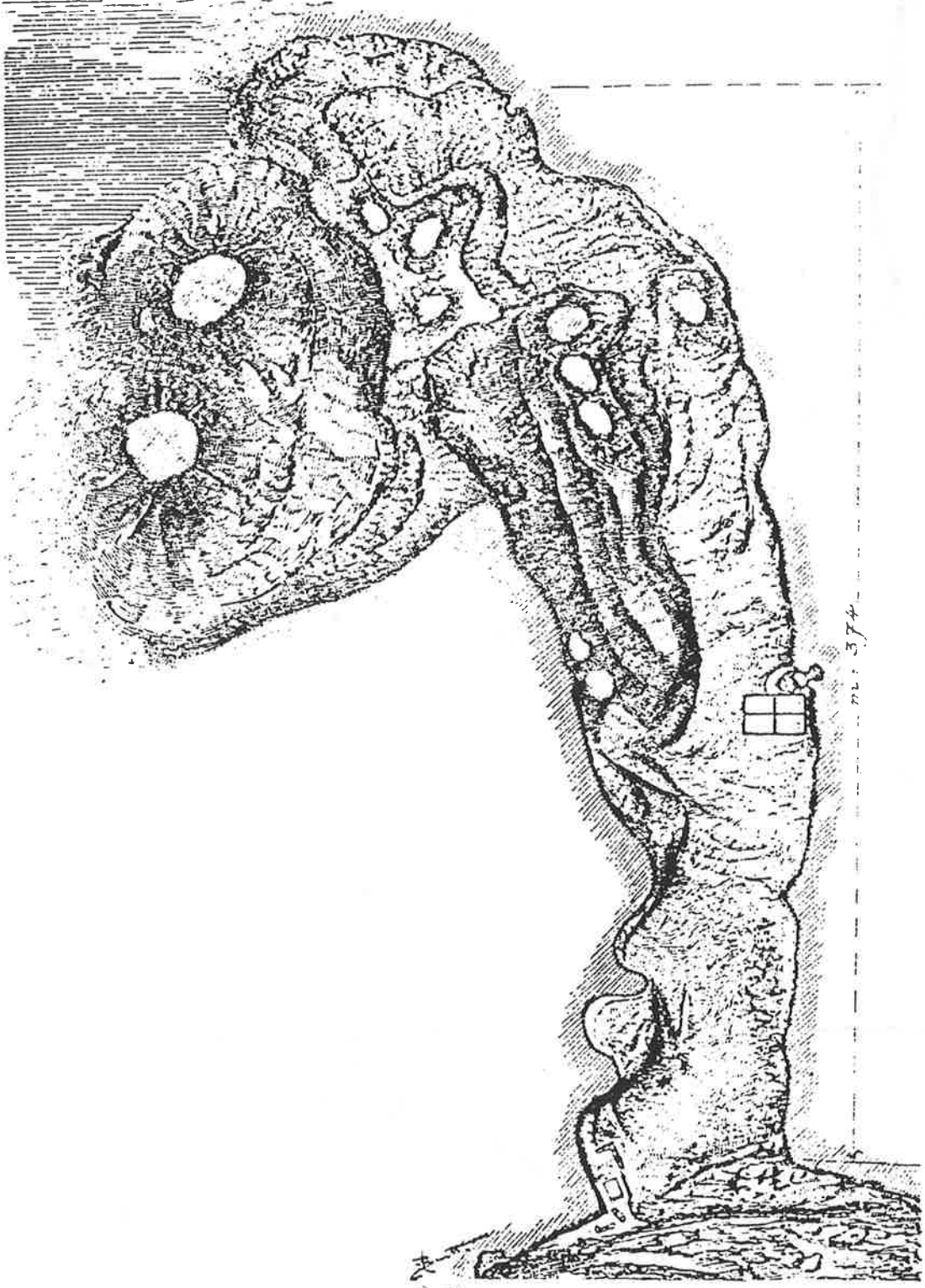
yazılan, 3 çizimi ve 13 fotoğrafı ile birlikte 34 sayfalık bu rapor araştırma tekniği ve içeriği açısından Türkiye Mağara Araştırmaları Tarihinde bir *ilk* olma özelliğine sahiptir.

III. KAYNAKÇA

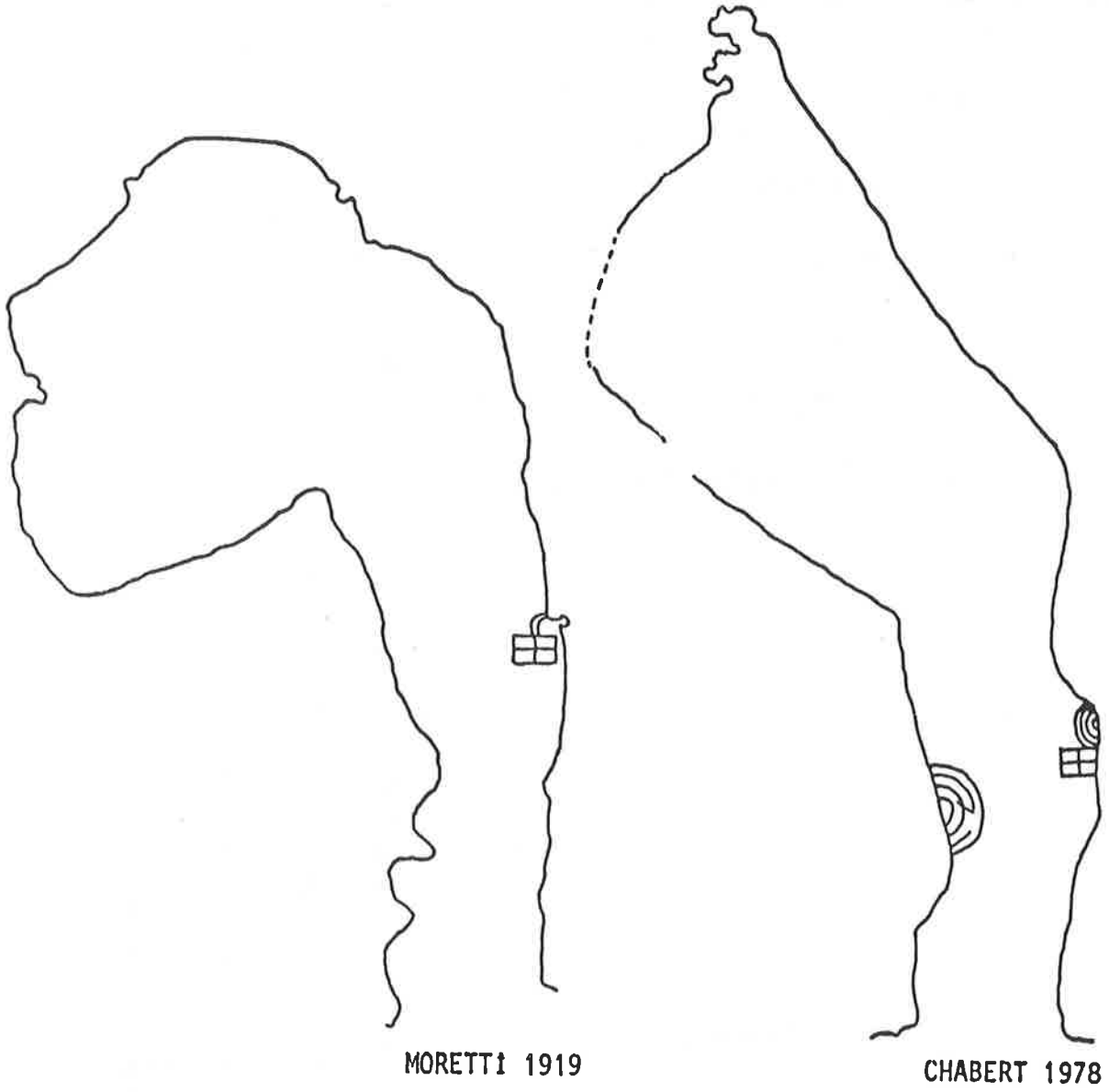
- Aygen, T., Türkiye Mağaraları, *TTOK*, pp. 20-21, İstanbul, 1984.
- Chabert, C., Callot, Y., Chabert, J., Les recherches de 1977 sur le système hydrogéologique d'Eynif (Taurus Occidental, Turquie), *Grottes et Gouffres*, N:67,, pp. 3-28, 1978.
- Chabert, J., La campagne spéléologique 1978 en Turquie (Manavgat, Antalya), *Grottes et Gouffres*, N:71, pp. 3-20, 1979.
- Moretti, G., İn Dağında Kocain, *Asatene*, 6-7, pp. 509-546, 1923-24.

Sekil 1

Sekil 2

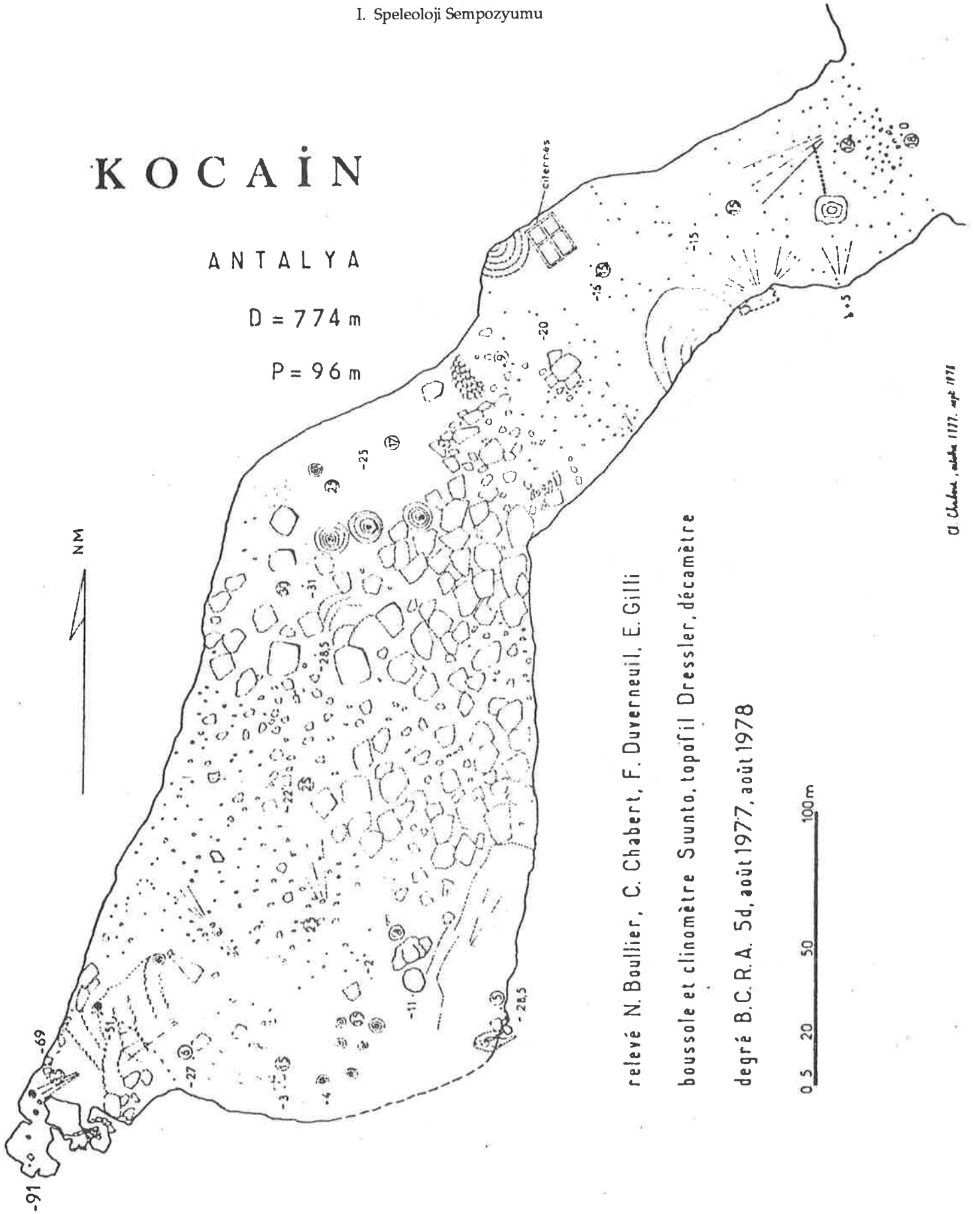
Şekil 3

KOCAİN

ANTALYA

D = 774 m

P = 96 m

Şekil 4

ΕΙΡΗΝΑΡΧΟΣ	<i>Εἰρηνάρχης</i>	δ. ΑΝΝΙΑΝΟΣ ΔΙΩ	<i>Ἀννιανὸς Δῖω</i>
ΛΑΕΡΤΗΣ.	<i>Λαέρτης</i>	ΕΡΜΕΤΗΣ	<i>Ἑρμέτης</i>
ΚΟΤΗΟΥΣ	<i>Κοτήους.</i>	ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	<i>Σύντροφος</i>
		ΔΙΩ ΤΗΣ	<i>Δῖω [Ἑρμ]της</i>

ΕΙΡΗΝΑΡΧΟ
 ΕΚΑΔΙΣ
 ΟΜΗΣΙΜΟΥ
 ΔΗΜΤΡΙΑΝ
 ΕΥΚΑΡΠΟΥ
 ΟΡΕΙΟΜΗΤ
 ΑΡΙΑΣΣΕ
 ΧΟΛ
 ΜΗ
 ΧΑΡΙΝ

*Εἰρηνάρχο-
 ς Κάδης
 Ὀνησίμου
 Δημητρίου[ος]
 Εὐκάρπου
 Ὀρεῖο (sic) Μητ[ρός]
 Ἀριάσσε[ις] ?
 III ολ I III III III
 Μη[α]ρ (sic)
 χάριν.*

a linea 6 sarà forse da leggere: Ὀρεῖα Μητρά.

FIG. 14 — ISCRIZIONE CON NICCHIETTA PER ἀνθημα.

*Εἰ-
 ρήν-
 αρχος
 Δημίου-
 ανὸς ἑρ-
 ωτά[τος] (?)
 Εἰρή[α]ρχος Μα-
 ρωναίου.*

EIPHNAP
XOCMEIN
OΔWNΔH
MHTPIOY

Εἰρήνη
χος Μει-
όδων Δη-
μητρίου.

ΛΑΕΡΤΗΣ
ΕΙΡΗΝΑΡΧΟΣ

Ἰαίρωτης
Εἰρήναρχος.

ЕРЦНС ПОТАМО

Ἑρμηςπόταμο[ς] (?)

00000000000000000000000000000000

ΤΡΟΚΟΝΔΑΕ
ΔΙΣΟΚΑΙΑΤΤΑ
ΕΙΡΗΝΑΡΧΟΣ

Τροχόνδας,
δις ὁ καὶ Ἄττα[λιανὸς ?]
Εὐσέβιος.

ΑΝΑΠΡΟΔΩ
ΕΙΡΗΝΑΡΧΟΣ

Ἐπειτα[αὐτὴν] ῥόδα[ν]
 Εἰρηναρχος.

TYΔEYC
ΔICEIPHNAP
XOC

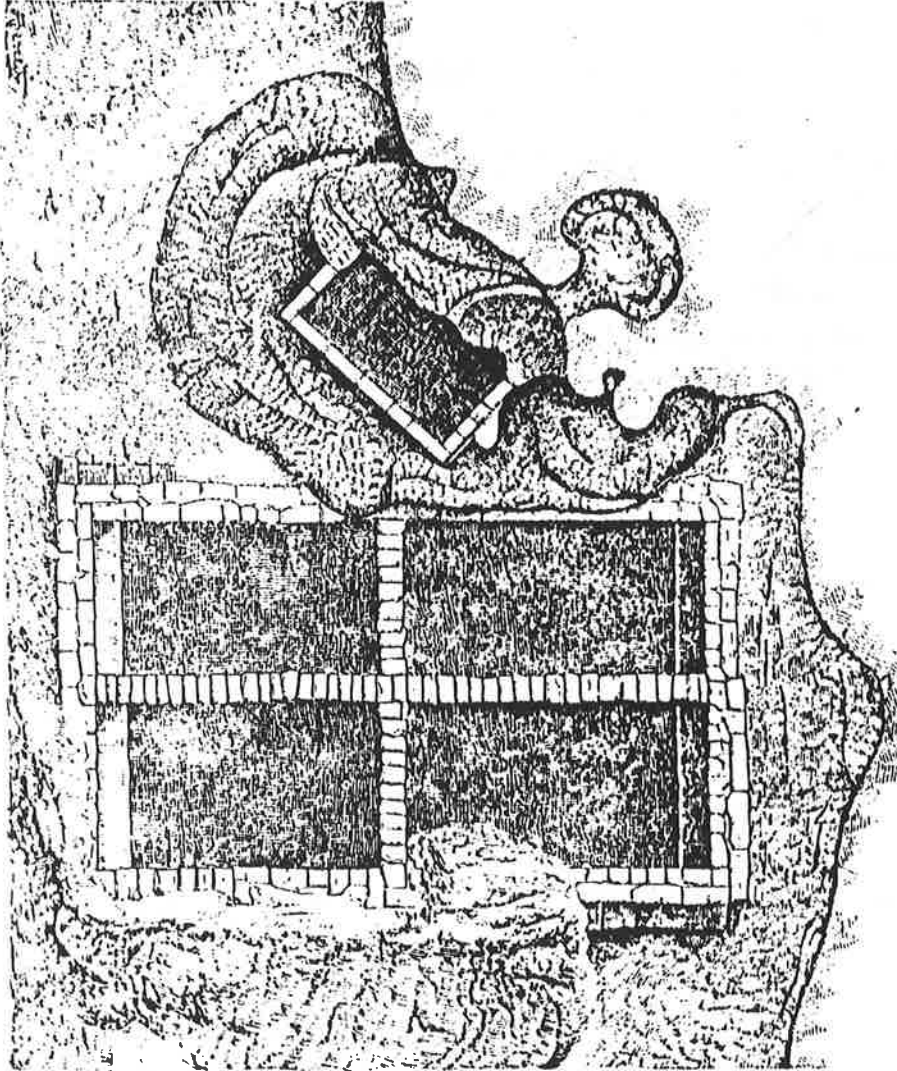
Τὸ δὲ
δὲ Εὐαγγέλι-
ον.

EIPHNA PX
OCKOIPA
OCTW
ANEIW
ΣUN

Εἰρήνη
 ος Κοίρα[ν]
 ος τω [?]
 αγειω [?]
 ζῶν [?]

POLY
HPL
ANT
EIPHNA P
XOC

Πολυ-
ήρω[ς ?]
Ἄντι-
ειρήναρ-
χος.

Sekil 6